

”Can the subaltern speak?” – slutfunderingar om forskningsprojektet Beyond and Within

Genom hela läsningen av slutrapporten av forskningsprojektet Beyond and Within kommer om och om igen titeln på en av den postkoloniala teoretikern Gayatri Spivaks mest kända texter upp i mitt huvud ”Can the subaltern speak?” Som en irriterande fluga surrar den runt i mina tankar, trots att jag försöker vifta bort den och inte alls förstår vad den har med det som utspelat sig i projektet att göra. Spivaks text handlar om svårigheten, kanske till och med omöjligheten, i att som ett subjekt utsatt för förtryck tala utifrån någon annan position än den man blivit tilldelad av de man förtrycks av. Att till exempel som invånare i någon av västvärldens tidigare kolonier förstås på andra vis än som representant för alla de egenskaper man tilldelats i relation till en västerländsk självförståelse, att tala som kvinna bortom de uppfattningar om kvinnan som är ett av fundamenten i ett patriarkalt samhälle.

Emellertid bör man, vilket Gayatri Spivak har varit en av de första att understryka, vara väldigt försiktig med hur man använder begrepp som ”subaltern” och förtryck – vilket är en av anledningarna till att jag så ihärdigt försöker vifta bort frasen. För även om varje forskningsprojekt, liksom i stort sett alla samhällseliga aktiviteter, självklart både är en del av och skapar olika maktstrukturer, är det enorma skillnader mellan de olika roller och skillnader i makt vi skulle kunna tala om här, till det Spivak och andra postkoloniala teoretiker talar om när de använder begrepp som förtryck och ”subalternitet”.

Om jag ändå ska försöka ta mitt eget medvetandes ibland underliga vägar på allvar så skulle jag, med detta sagt, ändå vilja titta lite närmare på vilka olika typer av kunskapande positioner, och därmed också vilka typer av kunskap och om vad, som ett forskningsprojekt som Beyond and Within har iscensatt. Vad har det möjliggjort, och på vilka premisser?

Inom ramen för KK-stiftelsens utlysningar av medel till samproduktion mellan näringsliv och högskolor är projektet på många sätt imponerande i sin bredd och i mängden av genomförda produktioner. Själva samproduktionen, och vad den kräver för kompetens och förändringar av de verksamheter som ingått, och som också i sig själv är ett av de viktigaste föremålen för den slutgiltiga analysen, ser i förstone ut att handla framförallt om hur man på ett innehållsligt intressant och organisatoriskt effektivt sätt kan samproducera olika kulturinstitutioner och affärsverksamheter emellan, inom ramen för det som ibland kallas de kreativa näringarna, och i mindre grad mellan alla dessa olika verksamheter och själva högskolan. Samtidigt krävs det inte särskilt mycket kännedom om hur verksamheter inom kultur- och mediesektorn fungerar för att se att det idag krävs ett forskningsprojekt, och att en konstnär och kulturentreprenör anställs som forskare, för att kunna iscensätta den här typen av storskaliga experiment.

Jag vågar nog påstå att Dramatiska institutet fungerat mindre som aktiv samproduktionspartner och mer som en förutsättning för att samproduktionerna ska äga rum i det här fallet, samtidigt som produktionsformerna inom projektet på många sätt inneburit och innebär en utmaning mot högskolans sätt att utbilda genrespecifikt, och kan användas för en diskussion om hur man utbildar för och forskar kring samtidens och framtidens film- och scenkonst.

Såväl projektet som helhet, och de olika delproduktionerna, öppnar upp för viktiga diskussioner kring samtida kulturproduktion. I sig fungerar också produktionerna som kunskapsbärande exempel på hur man kan samproducera över genre- och institutionsgränser,

även i de fall man, som Åsa Johannison också gör, ibland också kan peka på det som kunde ha gjorts annorlunda eller det som brustit.

Ändå bör man vara observant på vilka perspektiv som inte är lika närvarande, på vilka sätt ett projekt som Beyond and Within också pekar på vilka sätt att tänka och göra som idag är svåra, eller till och med omöjliga, för konstnärer i den allt starkare retoriken kring entreprenörskap och kreativa näringar. För man kan mycket väl skriva under på att det funnits och kan finnas också stora konstnärliga vinster att göra i samarbeten mellan institutioner, som de som här iscensatts mellan Regionteatern Blekinge Kronoberg och Smålands glasmuseum, eller i att hitta nya spelplatser och sammanhang som det som nycirkusen inom ramen för Beyond and Within hittat i Kosta och Glasriket, och samtidigt också se att de organisatoriska och produktionsmässiga förutsättningarna riskerar att skymma de mer subtila, svårformulerade, konstnärliga och kanske flummiga frågorna. De som har att göra med hur man hittar ett bild- och ljudspråk för filmens och scenens rum, vilka förhållningssätt man har till sköra glasbubblor och guldfiskar i plast, till skildringen av dem som inte passar in eller hur man gestaltar ensamhet och tillit.

Vinsterna med att också konstnärer tar plats inom en mer uttalad kunskapsproduktion är många och stora – men jag tror också att vi ska vara på det klara med att en, av många, drivkrafter är att utrymmet för utveckling och mer långsiktigt undersökande arbete idag, som jag tidigare påpekat, är svåra för att inte säga omöjliga att hitta inom konst- och kulturpolitiken. Vem blir då konstnären och konstnärerna i dessa nya sammanhang? Därav Spivaks irriterande fråga tror jag.

Vilka av alla de erfarenheter och perspektiv ett konstnärligt arbete rymmer kommer till tals i dessa och liknande arbeten? Om konstnären kommer till tals – på vilka premisser får han eller hon uttala sig? Kvarstår kärleken till guldfiskar i plats som en giltig fråga?

Lund, maj 2010

Ylva Gislén

Forskningschef (tjänstledig 2010)

Dramatiska institutet

Föreståndare (tillträder augusti 2010)

Nationella Konstärliga Forskarskolan